

УДК 81'243+376-057.87:37.016

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/92-1-46>

Ольга ГВОЗДЯК,

orcid.org/0000-0002-5760-576X

*кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри німецької філології*

*Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) olha.hvozdyak@uzhnu.edu.ua*

Тетяна СВИДА-СУСІДЕНКО,

orcid.org/0000-0002-9210-5170

старший викладач кафедри німецької філології

*Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) tetyana.svyda-susidenko@uzhnu.edu.ua*

ІНТЕГРАЦІЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК У МОВНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ З УРАХУВАННЯМ ІНКЛЮЗИВНИХ ТА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ПІДХОДІВ

У статті розглядається процес формування м'яких навичок (*soft skills*) у студентів, які вивчають німецьку мову з урахуванням інклюзивних та диференційованих підходів. Актуальність теми зумовлена потребою поєднання фахових знань із особистісними, соціальними та емоційними компетенціями, що забезпечують професійну мобільність, адаптацію та міжособистісну ефективність у сучасному світі. Формування м'яких навичок під час вивчення іноземної мови є одним з основних завдань освіти сьогодення. Особлива увага приділяється студентам з особливими освітніми потребами, яким властиві індивідуальні труднощі у засвоєнні матеріалу, у сфері комунікації, сенсорного сприйняття та соціальної взаємодії. На основі аналізу сучасних педагогічних підходів окреслено дидактичні стратегії, що сприяють розвитку ключових *soft skills*: комунікації, емоційної регуляції, критичного мислення, креативності, рефлексії, співпраці та емпатії. Методологія дослідження включає аналіз наукових джерел, педагогічне спостереження, кейс-стаді та досвід викладачів кафедри німецької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Мовна освіта у межах статті постає як середовище, де професійна підготовка органічно поєднується з розвитком *soft skills*. Представлено ефективні методики: комунікативні вправи, проектна робота, ведення рефлексивного щоденника, рольові моделювання та елементи креативного письма, адаптовані з урахуванням особливих освітніх потреб студентів. Акцент зроблено на створенні структурованого, передбачуваного, гнучкого та доброзичливого навчального середовища, що сприяє мотивації, зниженню тривожності та активному залученню студентів у навчальний процес. Важливим доказом на користь диференційованого підходу є можливість використовувати різні формати виконання завдань, впровадження яких не лише підвищує ефективність мовного навчання, а й сприяє розвитку інклюзивної академічної культури. У підсумках підкреслюється необхідність подальшого вдосконалення адаптивних методичних підходів, цифрових ресурсів та справедливих систем оцінювання м'яких навичок у контексті філологічної освіти.

Ключові слова: м'які навички (*soft skills*), іноземна мова, інклюзивна освіта, диференційований підхід, комунікація, студенти з особливими освітніми потребами.

Olha HVOZDYAK,

orcid.org/0000-0002-5760-576X

*Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of German Philology
Uzhhorod National University*

(Uzhhorod, Ukraine) olha.hvozdyak@uzhnu.edu.ua

Tetyana SVYDA-SUSIDENKO,

orcid.org/0000-0002-9210-5170

*Senior Lecturer at the Department of German Philology
Uzhhorod National University*

(Uzhhorod, Ukraine) tetyana.svyda-susidenko@uzhnu.edu.ua

INTEGRATING SOFT SKILLS INTO STUDENTS' LANGUAGE TRAINING, TAKING INTO ACCOUNT INCLUSIVE AND DIFFERENTIATED APPROACHES

The article explores the process of developing soft skills among students learning the German language, with a focus on inclusive and differentiated approaches. The relevance of the topic stems from the growing need to integrate

professional knowledge with personal, social, and emotional competencies that ensure professional mobility, adaptability, and interpersonal effectiveness in the modern world. Developing soft skills during foreign language acquisition is viewed as one of the key goals of contemporary education. Special attention is given to students with special educational needs, who experience individual difficulties in learning, communication, sensory perception, and social interaction. Based on the analysis of current pedagogical approaches, the article outlines didactic strategies that promote the development of key soft skills such as communication, emotional regulation, critical thinking, creativity, reflection, collaboration, and empathy. The research methodology includes analysis of academic literature, pedagogical observation, case studies, and the professional experience of lecturers from the Department of German Philology at Uzhhorod National University. Language education is presented as an environment where professional training is organically combined with the cultivation of soft skills. The paper introduces effective methodologies such as communicative exercises, project-based learning, reflective journaling, role-playing simulations, and elements of creative writing, all of which are adapted to meet the requirements of students with special educational needs. Emphasis is placed on creating a structured, predictable, flexible, and supportive learning environment that fosters motivation, reduces anxiety, and promotes active student engagement in the learning process. A compelling argument in favor of the differentiated approach is the ability to offer diverse task formats, the implementation of which not only enhances language learning efficiency but also contributes to the formation of an inclusive academic culture. In conclusion, the paper emphasizes the necessity for further development of adaptive methodological solutions, digital tools, and fair models for assessing soft skills in the context of philological education.

Key words: *soft skills, inclusive education, foreign language teaching, German language, differentiated instruction, communication, students with special educational needs.*

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта неможлива без урахування як академічних, так і особистісно-комунікативних характеристик студента. Перед молодістю людиною постає завдання не просто засвоїти предметні знання, а й оволодіти широким спектром соціальних, емоційних і когнітивних компетенцій, оскільки зростаючі вимоги до фахівців на глобальному ринку праці зумовлюють необхідність виховання не лише професіонала з високим рівнем фахових знань, а й особистості, здатної до ефективної взаємодії, саморегуляції, креативності, емпатії, адаптації до змін. Тому разом із професійною спеціалізацією дедалі більшої уваги надається так званим м'яким навичкам (soft skills) – навичкам, які дозволяють ефективно комунікувати, співпрацювати, адаптуватися до змін у різних ситуаціях тощо, і стають пріоритетним елементом освітнього процесу. В умовах глобалізованого й технологічного суспільства ці уміння стають ключовими, і саме їх актуалізує викладання іноземних мов. Особливо гостро це питання постає у викладанні німецької мови, що вимагає постійної активної мовленнєвої практики, розвитку творчого мислення та здатності до міжкультурного діалогу. У сучасному освітньому дискурсі поняття «м'які навички» (англ. soft skills) трактується як сукупність особистісних, емоційних, соціальних та когнітивних компетенцій, які забезпечують ефективну взаємодію, адаптивність, саморегуляцію, здатність до співпраці, креативне мислення та інші навички, що виходять за межі суто академічних знань. На відміну від «твердих» (професійних, hard skills), м'які навички не завжди мають чітко вимірюваний характер, однак є вирішальними для особистісного зростання та професійної реалізації

фахівця. У сфері викладання іноземних мов soft skills набувають особливої актуальності, оскільки мовне середовище є простором постійної комунікації, емоційної взаємодії та міжособистісного діалогу. Розуміння і розвиток таких компетенцій, як емпатія, командна робота, комунікативна гнучкість, критичне мислення, здатність до рефлексії, є невід'ємною частиною успішної мовної підготовки, особливо в інклюзивному навчальному середовищі.

Формування м'яких навичок у контексті вивчення іноземної мови постає як одне з ключових завдань освіти XXI століття. Водночас створення інклюзивного освітнього середовища розглядається як одна з пріоритетних цілей сучасної державної політики у сфері вищої освіти. Відповідно до статті 19 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, кожен має право на освіту без дискримінації, з урахуванням особливих освітніх потреб, а також із забезпеченням необхідних умов для реалізації права на інклюзивне навчання у закладах вищої освіти (Закон України «Про освіту», 2017). На нормативному рівні ці засади конкретизовано в Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 635, який передбачає розроблення індивідуальних освітніх траєкторій і адаптацію навчального процесу з урахуванням потреб здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України, 2017). Такий підхід набуває особливої значущості у контексті викладання іноземних мов, де взаємодія, емоційна залу-

ченість і чутливість до різноманітності виступають основоположними чинниками ефективного навчання.

Зокрема, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» декларує наявність умов для реалізації інклюзивної освіти, що охоплюють як організаційні, так і методичні складові. В умовах розширення доступу до вищої освіти дедалі частіше до освітнього середовища долучаються особи з особливими освітніми потребами, зокрема студенти з розладами аутичного спектра (РАС). Попри відсутність офіційного статусу в частини таких здобувачів освіти, окремі поведінкові характеристики (зокрема потреба у структурованості, обмежений зоровий контакт, схильність до зосередження на деталях, високий рівень самостійності у виконанні завдань) можуть свідчити про наявність аутичних проявів. У цьому контексті акцент на передбачуваних потребах таких студентів є не лише виявом гуманістичного підходу, але й методологічно обґрунтованою педагогічною стратегією.

Зважаючи на зазначене, актуалізується необхідність науково обґрунтованої апробації та подальшого дослідження ефективних методик формування м'яких навичок (soft skills) з урахуванням принципів диференціації й інклюзивності в межах вивчення іноземної мови (зокрема німецької). Такий підхід дозволяє не лише задовольнити індивідуальні освітні потреби студентів з ООП, а й підвищити загальний рівень якості навчального процесу в академічних групах. Отже, формування інклюзивного освітнього середовища на засадах гнучкого, адаптивного та компетентнісного підходів є одним із пріоритетних напрямів сучасної педагогічної науки та практики.

Метою даного дослідження є аналіз процесу формування м'яких навичок (soft skills) у студентів, які вивчають німецьку мову, з особливим акцентом на застосуванні диференційованих та індивідуальних підходів у навчанні студентів з особливими освітніми потребами. У центрі уваги перебувають ключові соціально-комунікативні та особистісні компетентності, зокрема навички ефективної комунікації, міжособистісної взаємодії, емоційної регуляції, критичного мислення, креативності та рефлексії. Розгляд зазначених умінь здійснюється в контексті освітньої практики викладання німецької мови як першої та другої іноземної на факультеті іноземної філології Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Поняття м'яких навичок (soft skills) дедалі активніше інтегрується в академічний дискурс, що

засвідчує зростаючий інтерес науковців і фахівців галузі освіти до даної проблематики, особливо в контексті закладів вищої освіти. Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про посилення уваги до ролі м'яких навичок у формуванні професійної та особистісної компетентності студентів, зокрема у процесі викладання іноземних мов. Цей інтерес засвідчують праці Г. В. Корнюш, Г. В. Бондар, О. В. Курінного та Т. А. Черкасової, А. Колодяжно́ї, О. Семенов та О. Кульбаської, М. О. Циганчук, S. Schmölzer-Eibinger, O. Viberg і A. Kukulska-Hulme та інших науковців.

У дослідженні Г. В. Корнюш м'які навички визначаються як важливий компонент особистісного та професійного становлення студентів, який ефективно формується в процесі викладання іноземних мов (Корнюш, 2020). Авторка акцентує на важливості використання активних форм навчання – зокрема рольових ігор, ситуативного моделювання, групових обговорень та написання есе – як ефективних засобів формування комунікативної гнучкості, критичного мислення та здатності до командної взаємодії. Водночас, вона наголошує на важливості адаптації навчального процесу до індивідуальних стилів навчання. Це цілком узгоджується з ідеями диференціації, особливо в інклюзивному контексті. Г. В. Бондар підкреслює міжкультурну комунікативну компетентність як невід'ємну складову soft skills у контексті вивчення іноземних мов (Бондар, 2024). У своїй роботі вона доводить, що лише глибоке розуміння культурних кодів та вміння співпереживати й адаптуватися до іншого середовища дозволяє сформулювати не лише знання, а й якісно новий рівень соціальної взаємодії. Такий підхід має особливе значення у змішаних навчальних групах, де студенти демонструють різні рівні соціальної інтегрованості. Дослідження О. В. Курінного та Т. А. Черкасової зосереджене на розвитку комунікативної компетентності та критичного мислення у студентів, зокрема через іноземну мову. Вони наголошують на необхідності міждисциплінарного підходу та врахування індивідуальних особливостей студентів при формуванні м'яких навичок (Курінний, Черкасова, 2022). Підкреслюється важливість створення інклюзивного освітнього середовища. А. Колодяжна аналізує специфіку викладання іноземних мов студентам із особливими освітніми потребами та приділяє особливу увагу адаптації навчальних методів з урахуванням когнітивних і комунікативних бар'єрів (Колодяжна, 2023). Авторка підкреслює значущість емпатії та емоційного інтелекту викладача як частини soft skills.

У статті Т. М. Семеног та К. П. Кульбабської розглядається роль іноземної мови як засобу формування соціокомунікативної компетентності студентів. Авторки наголошують на важливості розвитку soft skills через практичну мовну діяльність, що включає професійно орієнтовані комунікативні ситуації (Семеног, Кульбабська, 2021). Особлива увага приділяється рефлексії, емоційному інтелекту та здатності до співпраці. У роботі також окреслено принципи диференційованого підходу, який дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів, зокрема тих, хто має труднощі у соціальній взаємодії. У науковій розвідці М. О. Циганчук «Методи та засади формування сприятливого середовища для набуття м'яких навичок у студентів вищих навчальних закладів» здійснено теоретичний аналіз підходів до організації освітнього середовища, орієнтованого на розвиток м'яких навичок у здобувачів вищої освіти. Авторка окреслює засадничі принципи формування такого середовища, серед яких – принципи динамічності, індивідуалізованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачами та студентами, психологічної безпеки, рефлексивності та тісного зв'язку освітнього процесу з майбутньою професійною діяльністю (Циганчук, 2024). Відповідно до кожного з принципів запропоновано комплекс методів реалізації, що охоплюють інтерактивне та проблемне навчання, наставництво, участь у соціальних і творчих проєктах тощо. Зазначається, що ці методи сприяють розвиткові ключових soft skills, зокрема стресостійкості, комунікативних умінь, емоційного інтелекту й рефлексивного мислення. S. Schmölzer-Eibinger у дослідженнях, присвячених навчанню німецької мови як другої іноземної мови (DaZ), робить акцент на розвиткові текстової компетентності як основи комунікативних і рефлексивних умінь (Schmölzer-Eibinger, 2008). Вона відстоює процесно-орієнтований підхід (Prozessorientierung), який базується на етапності, передбачуваності, організації навчального матеріалу та наданні чітких інструкцій. Такий підхід є надзвичайно релевантним у роботі зі студентами, які потребують структурованого навчального середовища.

Незважаючи на це, питання розвитку м'яких навичок у контексті філологічної підготовки студентів, які вивчають німецьку мову, ще недостатньо комплексно досліджено, особливо в площині диференційованого підходу до організації навчання, що враховує індивідуальні особливості студентів, у тому числі тих, які мають розлади аутичного спектра.

Методологія та методи дослідження. Методологічною основою дослідження слугують сучасні

концепції компетентнісного підходу до освіти, інклюзивної педагогіки та принципів диференційованого навчання. Центральним у цій системі виступає гуманістичний підхід, який передбачає розгляд студента як особистості з індивідуальними освітніми потребами, стилями навчання та особливостями соціального функціонування. У межах дослідження мовна освіта трактується як середовище всебічного розвитку, де формування м'яких навичок (soft skills) відбувається в інтеграції з професійною підготовкою. Особлива увага приділяється створенню безпечного, передбачуваного й емпатійного навчального простору, який враховує запити студентів з особливими освітніми потребами, зокрема з розладами аутичного спектра.

Для реалізації поставленої мети використано низку взаємодоповнюючих методів дослідження. Зокрема, здійснено теоретичний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів, що досліджують проблематику формування soft skills, інклюзивної мовної освіти, а також особливостей когнітивного та соціального розвитку осіб з особливими освітніми потребами, включаючи осіб з РАС. Проведено контент-аналіз навчальних програм і матеріалів з німецької мови, що використовуються на факультеті іноземної філології Ужгородського національного університету. У процесі навчального спостереження проаналізовано динаміку участі студентів у групових формах роботи, проєктній діяльності, мовленнєвих вправах, що передбачають розвиток міжособистісних навичок. Досвід практичної реалізації адаптованих завдань було доповнено експертною думкою викладачів кафедри німецької філології, з якими проведено неформальні інтерв'ю щодо ефективності використаних методик.

Окрему цінність становить метод кейс-стаді, що дозволив детально проаналізувати окремі випадки успішної адаптації студентів з особливими освітніми потребами, серед яких були й ознаки аутичного спектра, у процесі вивчення іноземної мови. Зібрані спостереження, педагогічний досвід і емпіричні дані стали підґрунтям для формулювання висновків щодо доцільності впровадження диференційованих, інклюзивних підходів до розвитку м'яких навичок у мовному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійні знання, хоча й необхідні, вже не є достатньою умовою для забезпечення конкурентоспроможності молодого фахівця на сучасному ринку праці. Водночас, незважаючи на загально-визнану значущість м'яких навичок, їх інтеграція

у навчальні програми та систему оцінювання залишається обмеженою. Унаслідок так званого комунікативного повороту в методиці викладання іноземних мов увага дослідників та педагогів змістилася з домінування мовного знання на пріоритетність формування комунікативних умінь і компетентностей. У цьому контексті саме заняття з іноземних мов, особливо з використанням комунікативного підходу, виступають ефективною платформою для формування, розвитку та удосконалення м'яких навичок. Щоб реалізувати цей потенціал, викладачі кафедри німецької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет» впроваджують спеціальні педагогічні стратегії, які спрямовані не лише на формування вмінь ефективно використовувати фахові знання у професійній діяльності, а й на активне вдосконалення комунікативних здібностей і навичок взаємодії шляхом практичного виконання завдань. Це потребує ретельного підбору навчального матеріалу, завдань для самостійної роботи й створення сприятливих педагогічних умов, які забезпечують природне й ефективне засвоєння м'яких навичок. Важливою умовою успіху є продумане укладання робочих програм, індивідуалізоване планування занять із урахуванням професійних інтересів і внутрішнього клімату студентських груп. Особливої уваги в цьому процесі потребує адаптація навчальних завдань для студентів з особливими освітніми потребами, зокрема з РАС. Доцільним є забезпечення чіткої організації інструкцій, стабільності навчального середовища та варіативності у способах виконання завдань, що загалом створює умови для активної залученості здобувачів освіти та ефективного формування м'яких навичок. Щоб підвищити ефективність формування м'яких навичок в іншомовній підготовці, викладачам варто ставити перед собою низку цільових питань, які охоплюють не лише навчальні результати, а й дидактичні стратегії:

- Які конкретні м'які навички є найбільш релевантними для професійного зростання студентів у межах мого курсу?
- Як зміст навчального матеріалу, структура завдань та комунікативні методики сприяють розвитку цих навичок?
- Які формати роботи дозволяють студентам взаємодіяти, співпрацювати та розв'язувати проблеми в міжособистісному середовищі?
- Які адаптації та педагогічні умови необхідно передбачити для повноцінної участі студентів з особливими освітніми потребами, у тому числі з РАС, у навчальному процесі?
- Яким чином можна забезпечити гнучкість і передбачуваність навчального простору, щоб

підтримати індивідуальні стилі спілкування та сприйняття навчального матеріалу кожним студентом, включаючи осіб з особливими освітніми потребами?

– Як розробити критерії оцінювання soft skills, які будуть чутливими до індивідуальних відмінностей студентів і сприятимуть формуванню справедливої оцінювальної культури в групі?

Рефлексія над цими аспектами дає змогу цілісно спланувати навчання, адаптувати його до потреб студентів та створити умови для всебічного розвитку їхніх особистісних і професійних компетентностей.

У цьому контексті особливого значення набувають м'які навички – універсальні особистісні характеристики, що сприяють ефективній комунікації, гнучкій адаптації до змін і успішному входженню в соціальне та професійне середовище. До них належать комунікація, емпатія, здатність працювати в команді, адаптивність, емоційний інтелект, критичне мислення, тайм-менеджмент та інші навички, які виходять за межі суто академічних знань. У контексті вивчення іноземних мов ці якості набувають особливого значення, оскільки мовна освіта є не лише засобом засвоєння лексико-граматичних структур, а й простором соціальної взаємодії.

Щоб ефективно опанувати іноземну мову, зокрема німецьку, необхідно активно долучатися до комунікативної діяльності: вести діалоги, брати участь в обговореннях і працювати в команді. Саме в цих умовах природно формуються ключові soft skills. Наприклад, виконання вправ з розвитку комунікативних навичок через моделювання ситуацій вимагає від студентів не лише мовної компетентності, а й умінь слухати партнера, реагувати емоційно доречно, виявляти ініціативу або лідерські якості. Презентації, дискусії, групові проекти – усі ці методи поєднують мовне навчання з розвитком міжособистісних навичок. Особливо важливими soft skills є в умовах інклюзивного та мультикультурного середовища, де комунікація має бути не лише коректною, а й чутливою до потреб інших. Для студентів, зокрема з РАС, розвиток таких навичок допомагає подолати бар'єри у взаємодії, а для інших – сприяє формуванню емпатії та терпимості. Отже, інтеграція soft skills у навчання іноземної мови не тільки підвищує ефективність засвоєння, а й формує сучасного, соціально зрілого фахівця. Щоби краще зрозуміти, як саме ці навички можуть впливати на навчальний процес, варто розглянути особливості однієї з груп, для яких питання соціальної взаємодії є особливо чутливим.

Студенти з особливими освітніми потребами – це надзвичайно різноманітна група, кожен представник якої має свої унікальні особливості сприймання, мислення й соціальної поведінки. Найчастіше такі студенти стикаються з труднощами у сфері соціальної взаємодії: їм може бути складно розпізнавати й інтерпретувати невербальні сигнали, натяки чи емоційні відтінки мови. Спілкування, яке здається інтуїтивним для більшості, для деяких студентів з індивідуальними освітніми потребами часто є складною структурою, що потребує логічного розбору. Разом із тим, багато студентів, для яких важлива адаптація освітнього процесу, демонструють високий рівень мовної точності, уважність до деталей, здатність до глибокого занурення в тему, що є значною перевагою у вивченні іноземної мови. Їхня зосередженість та аналітичне мислення можуть забезпечити успіх у граматичних і перекладацьких аспектах мовної підготовки, особливо якщо підхід до навчання враховує їхні потреби. Найефективніше такі студенти працюють у чітко структурованому середовищі з передбачуваними завданнями, зрозумілими інструкціями та візуальною підтримкою. Пояснення, побудовані за логічною послідовністю, використання піктограм, кольорових схем або схем-підказок допомагають краще сприймати інформацію й уникати зайвого стресу. Важливо не тільки що викладається, а й як доброзичлива атмосфера, спокійний темп і повага до індивідуальних особливостей створюють умови для справжнього включення в освітній процес.

У цьому контексті впровадження диференційованого підходу постає як необхідна умова для ефективної роботи студентів з різноманітними освітніми потребами, зокрема в процесі викладання німецької мови. Диференціація навчання не обмежується варіаціями рівня складності завдань, вона передбачає насамперед гнучкість, емпатійність та орієнтацію на індивідуальні можливості кожного студента. На практичному рівні це реалізується через створення умов, у яких студенти мають змогу працювати з матеріалами, адаптованими до їхнього рівня: один – із тематичним словником, інший – над укладанням діалогу, а ще інший – у форматі рольового моделювання реальних комунікативних ситуацій. Побудова завдань за принципом поступового ускладнення («від простого до складного») забезпечує кожному студентові можливість просування у навчанні відповідно до власного темпу.

Особливої уваги потребують здобувачі інклюзивної мовної освіти, для яких структурованість, передбачуваність і чіткість навчального процесу є

не просто бажаними умовами, а критично необхідними компонентами ефективної взаємодії. У цьому контексті викладач виступає не лише як транслятор знань, а як фасилітатор безпечного й підтримувального освітнього середовища, де дозволено помилятися, ставити запитання та навчатися у власному темпі. Для забезпечення такої взаємодії доцільно використовувати візуальні та соціальні інструменти, зокрема ілюстровані діалоги з позначенням емоційних реакцій, соціальні історії (наприклад, зразки фраз для знайомства з німецькомовним партнером), а також візуальні «карти заняття», що окреслюють структуру заняття та очікувані етапи діяльності. Застосування таких засобів сприяє зменшенню рівня тривожності, підвищенню мотивації до навчання та формуванню комунікативної компетентності у студентів з особливими освітніми потребами. Практика засвідчує, що така структура заняття сприяє розвитку не лише мовних навичок, а й ключових м'яких навичок (soft skills): студенти вчаться слухати одне одного, домовлятися, регулювати емоційні стани, проявляти ініціативу. У безпечному навчальному середовищі (safe space), де поважають особистість і її індивідуальний темп, учасники освітнього процесу з особливими освітніми потребами розкриваються більш повно та впевнено, формуючись не тільки як мовці, але й як соціально зрілі особистості.

У цьому контексті доцільним є впровадження сучасних педагогічних методик, які забезпечують диференційований підхід до навчання, й активізують внутрішні ресурси студентів, сприяючи мовному розвитку через досвід, емоційну залученість і усвідомлену відповідальність за власне навчання. Так, комунікативні ситуації активно розвивають навички міжособистісної взаємодії, емоційної чутливості, адаптивності у спілкуванні та впевненої участі в діалозі. У процесі опрацювання сценаріїв, наближених до реальних життєвих ситуацій, студенти розвивають здатність мислити іноземною мовою, а не обмежуються перекладом, що сприяє природному перенесенню набутих знань у нові комунікативні контексти. Цей підхід ефективно сприяє розвитку емпатії, поведінкової гнучкості, а також упевненості під час публічних висловлювань. Взаємодіючи в навчальному середовищі, студенти опановують уміння уважно слухати, враховувати емоційний стан співрозмовника та діяти відповідно до логіки ситуації. Для студентів з особливими освітніми потребами адаптація полягає в наданні чітких ролей, прописаних сценаріїв, візуальних підказок (наприклад, карток з репліками або емоціями), а також у можливості

ознайомитися з матеріалом заздалегідь. Це знижує тривожність і дозволяє краще підготуватись до взаємодії.

Проектна діяльність у процесі вивчення німецької мови сприяє формуванню навичок ефективної взаємодії, управління часом, відповідального ставлення до завдань, а також здатності орієнтуватися в особливостях командної роботи. Для студентів, яким потрібна додаткова підтримка в освітньому процесі, важливо чітко розподіляти обов'язки, формувати пари або малі підгрупи, надавати письмовий план дій та очікувані результати. Така структурованість допомагає уникати перевантаження й покращує відчуття контролю над процесом. Водночас участь у спільному завданні поступово розвиває навички взаємодії з іншими.

Ведення рефлексивного щоденника чи журналу після занять сприяє розвитку емоційного інтелекту, самоусвідомлення, відповідального ставлення до навчання. Студенти вчаться аналізувати, що вони відчували, що вдалося, а над чим ще варто попрацювати. Для здобувачів з особливими освітніми потребами цей метод адаптується через надання шаблонів (наприклад, фрази-заготовки, запитання з варіантами відповіді), візуальні шкали емоцій або символи для вираження вражень. Це зменшує бар'єр у формулюванні думок і підтримує саморефлексію.

Метод «креативне письмо» розвиває творче мислення, виразність, внутрішню мотивацію та здатність до формування власної позиції. Для студентів, зокрема з РАС, це ще й безпечний простір для самовираження без необхідності негайної усної взаємодії. Адаптацією тут може бути надання чіткої теми, словникової підтримки, візуального натхнення (зображення, карти персонажів), обмеження обсягу завдання на початкових етапах. Практичний потенціал цього методу докладно висвітлено у статті «Kreatives Schreiben im Deutschunterricht», де наведено приклади студентських творчих робіт, а також охарактеризовано методичні принципи креативного письма (Gwozdzjak O., Swyda-Susidenko, 2012).

Усі ці практики, якщо їх реалізовувати чуйно та гнучко, не лише формують м'які навички, а й створюють інклюзивний простір, де кожен студент має можливість розвиватися – відповідно до своїх потреб, ресурсів і сильних сторін.

Висновки. Отже, формування м'яких навичок є невіддільною частиною сучасного освітнього процесу, зокрема у сфері вивчення іноземних мов.

Заняття з німецької мови, особливо побудовані на засадах комунікативного підходу, створюють природне середовище для розвитку комунікації, співпраці, емоційної чутливості, креативності та здатності до рефлексії. Інтеграція таких умінь у навчання не лише покращує лінгвістичні результати студентів, а й формує соціально зрілого, професійно мобільного фахівця. Особливої значущості така інтеграція набуває в умовах інклюзивного навчального середовища, де врахування індивідуальних особливостей студентів стає необхідною умовою педагогічного успіху. Практика роботи зі студентами з особливими освітніми потребами, в тому числі з РАС засвідчує, що за наявності структурованого підходу, передбачуваності, зорової підтримки й чіткого педагогічного супроводу вони демонструють високу здатність до засвоєння як мовних, так і комунікативних компетентностей. Використання адаптованих форматів завдань, соціальних сценаріїв, карток емоцій і щоденників рефлексії сприяє зниженню тривожності, підвищує включеність у навчальний процес і підтримує розвиток саморегуляції.

Водночас, попри успішні практичні результати, питання системного впровадження формування м'яких навичок у навчальні програми з німецької мови потребує подальшого опрацювання. До перспективних напрямів наступних розвідок належить розробка типових навчальних модулів, адаптованих до потреб студентів із особливостями розвитку, впровадження цифрових інструментів для мобільного й автономного навчання, а також удосконалення системи оцінювання soft skills, яка б урахувувала індивідуальні стилі комунікації, темп просування й соціальну інтегрованість студентів. Особливу увагу варто приділити підготовці викладачів до роботи в інклюзивному середовищі, що передбачає не лише методичну, а й емоційну готовність супроводжувати різних студентів у процесі особистісного становлення.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що іноземна мова – зокрема німецька – виступає не лише навчальним предметом, а й дієвим інструментом соціалізації та розкриття потенціалу кожного студента. Розвиток м'яких навичок у цьому контексті є не лише можливим, а й необхідним елементом якісної, інклюзивної та гуманістично орієнтованої вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці критеріїв оцінювання рівня сформованості soft skills у бакалаврів та магістрів факультету іноземної філології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Г. В. Особливості формування міжкультурної комунікативної компетенції студентів у процесі навчання іноземних мов у ЗВО. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2024. Вип. 1(54). С. 24–27. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.24-27>.
2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Колодяжна А. Формування «м'яких навичок» (soft-skills): розуміння їх важливості та впливу. Вища технічна освіта XXI століття: виклики, проблеми, перспективи : зб. наук. праць за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Краматорськ – Івано-Франківськ, 14–15 грудня 2023 р. Краматорськ – Івано-Франківськ : ДонНАБА, 2023. С. 161–164.
4. Корнюш Г. В. Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2020. Вип. 36. С. 99–110. URL: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08>.
5. Курінний О. В., Черкасова Т. А. Формування м'яких навичок при вивченні іноземних мов. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 44(2). С. 7–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_44%282%29_3.
6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text>.
7. Семенов О., Кульбаська О. Формування м'яких навичок студентів-філологів у міжрегіональному проєкті з інформедійної грамотності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. № 4(108). С. 231–247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2021_4_24.
8. Циганчук М. О. Методи та засади формування сприятливого середовища для набуття м'яких навичок у студентів вищих навчальних закладів. Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2024. № 3. С. 71–79. URL: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-3-71-79>.
9. Gwozdzak O., Swyda-Susidenko T. Kreatives Schreiben im Deutschunterricht. Germanistik in der Ukraine. Jahrbuch 7'2012. Kyjiw, 2012. S. 221–227.
10. Schmölder-Eibinger S. Lernen in der Zweitsprache: Grundlagen und Verfahren der Förderung von Textkompetenz in mehrsprachigen Klassen. Tübingen : Narr Verlag, 2008. 263 S.

REFERENCES

1. Bondar, H. V. (2024) Osoblyvosti formuvannia mizhkulturnoi komunikatyvnoi kompetentsii studentiv u protsesi navchannia inozemnykh mov u ZVO. [Features of forming students' intercultural communicative competence in the process of learning foreign languages in higher education institutions] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Pedahohika. Sotsialna robota 1(54), 24–27. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.24-27> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. [Law of Ukraine “On Education” of September 5, 2017, No. 2145-VIII] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
3. Kolodiazna, A. (2023) Formuvannia «miakykh navychok» (soft-skills): rozuminnia yikh vazhlyvosti ta vplyvu. [Formation of “soft skills”: understanding their importance and influence] Vyscha tekhnichna osvita XXI stolittia: vyklyky, problemy, perspektyvy: zb. nauk. prats za materialamy II Mizhnar. nauk.-prakt. conf., m. Kramatorsk – Ivano-Frankivsk, 14–15 hrudnia 2023 r. Kramatorsk – Ivano-Frankivsk: DonNABA, 161–164. [in Ukrainian].
4. Korniyush, H. V. (2020) Formuvannia miakykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov. [Formation of soft skills among higher education students in the context of foreign language learning] Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky, 36, 99–110. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08> [in Ukrainian].
5. Kurinnyi, O. V., Cherkasova, T. A. (2022) Formuvannia miakykh navychok pry vyvchenni inozemnykh mov. [Formation of soft skills in the study of foreign languages] Innovatsiina pedahohika, 44(2), 7–10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_44%282%29_3 [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzyvnoho navchannia u zakladakh vyshchoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 635. [On approval of the procedure for organizing inclusive education in higher education institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 10, 2019, No. 635] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
7. Semenoh, O., Kulbabska, O. (2021) Formuvannia miakykh navychok studentiv-filolohiv u mizhrehionalnomu proiekty z infomediinoi hramotnosti. [Formation of philology students' soft skills within an interregional project on information literacy] Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 4(108), 231–247. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2021_4_24 [in Ukrainian].
8. Tsyhanchuk, M. O. (2024) Metody ta zasady formuvannia spriyatlyvoho seredovyscha dlia nabuttia miakykh navychok u studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. [Methods and principles of forming a favorable environment for the acquisition of soft skills by university students]. Naukovi zapysky. Seria: Psykholoho-pedahohichni nauky (Nizhynskyi derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia), 3, 71–79. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-3-71-79> [in Ukrainian].
9. Gwozdzak, O., Swyda-Susidenko T., (2012) Kreatives Schreiben im Deutschunterricht [Creative writing in German lessons]. Germanistik in der Ukraine. Jahrbuch 7'. Kyjiw. S. 221–227 [in German].
10. Schmölder-Eibinger, S. (2008) Lernen in der Zweitsprache: Grundlagen und Verfahren der Förderung von Textkompetenz in mehrsprachigen Klassen [Learning in a second language: Fundamentals and methods for promoting text competence in multilingual classes]. Tübingen : Narr Verlag, 263 S. [in German].

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025